

Raziskovalna naloga

OBLAČILA NAŠIH DEDKOV IN BABIC

(ETNOLOGIJA)

Mentorica:

Simona ŽNIDAR, prof.(1969)

Avtorica:

Amadeja BELEJ (1995)

Lektor:

Aleš KOLŠEK (1973)

Vojnik, marec 2009

KAZALO VSEBINE

1. UVOD.....	10
2. TEORETIČNI DEL	
2.1 Vloga oblačenja.....	12
2.2 Opredelitev pojma »moda«.....	12
2.3 Estetika oblačenja.....	13
2.4 Kultura oblačenja skozi desetletja.....	14
2.5 Moda druge polovice 20. stoletja.....	15
2.6 Šivilje, krojači in čevljarji v Vojniku v raziskovanem obdobju	16
3. EMPIRIČNI DEL	
3.1 Priprava ankete in vprašanj za šivilje, krojača in čevljarja...	18
3.2 Vzorec anketiranih in intervjuvancev.....	18
3.3 Obdelava anket in zapis intervjujev.....	18
3.4 Predstavitev pridobljenih rezultatov ankete.....	19
3.5 Predstavitev intervjujev	
3.5.1 Intervju z gospodom Ivanom Kovačevičem, čevljarjem.....	30
3.5.2 Intervju z gospo Pavlo Vrenko, šiviljo.....	31
3.5.3 Intervju z gospo Faniko Selčan, šiviljo.....	32
3.5.4 Intervju z gospo Jožico Lebeničnik, šiviljo.....	33
3.5.5 Intervju z gospodom Jožetom Puklom, krojačem.....	34
3.5.6 Intervju z gospodom Francem Apotekarjem.....	37
4. RAZPRAVA.....	39
5. ZAKLJUČEK.....	41
6. TERMINOLOŠKI SLOVAR.....	43
7. LITERATURA IN VIRI.....	44

KAZALO TABEL

Tabela 1: Starost anketiranih.....	19
Tabela 2: Spol anketiranih.....	19
Tabela 3: Katera oblačila so v raziskovanem obdobju nosili moški?.....	20
Tabela 4: Katera oblačila so v raziskovanem obdobju nosile ženske?.....	21
Tabela 5: Katera oblačila so v raziskovanem obdobju nosili otroci?.....	22
Tabela 6: Šivilje in krojači v raziskovanem obdobju na območju Občine Vojnik.....	23
Tabela 7: Iz katerega materiala so izdelovali oblačila?	24
Tabela 8: Kje so ta material dobili?.....	25
Tabela 9: Ali ste doma nosili drugačna oblačila kot v službi?.....	26
Tabela 10: Iz katerega materiala so bili čevlji, ki ste jih najpogosteje nosili doma?...27	
Tabela 11: Kje ste čevlje kupili?.....	28
Tabela 12: Čevljarji v raziskovanem obdobju na območju Občine Vojnik	29
Tabela 13: Prebivališča anketiranih.....	29

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Oblačila, ki so jih v raziskovanem času nosili moški.....	20
Grafikon 2: Oblačila, ki so jih v raziskovanem obdobju nosile ženske.....	21
Grafikon 3: Oblačila, ki so jih v raziskovanem obdobju nosili otroci.....	22
Grafikon 4: Ali so bili v vašem kraju kakšni krojači, šivilje?.....	23
Grafikon 5: Material, iz katerega so izdelovali oblačila	24
Grafikon 6: Kje ste dobili oblačila?	25
Grafikon 7: Ali so se ljudje razlikovali po oblačilih?	25
Grafikon 8: Koliko so po vašem mnenju imeli v tem času ljudje oblačil?	26
Grafikon 9: Ali ste na delovnih mestih nosili uniforme?	27
Grafikon 10: Material, iz katerega so bili čevlji, ki so jih najpogosteje nosili v javnosti..	28
Grafikon 11: Ali je bil v vašem kraju kakšen čevljar?.....	29

KAZALO FOTOGRAFIJ

Fotografija 1: Poročni par v svečanem oblačilu.....	31
Fotografija 2: Mladi ženski v poletnih oblačilih.....	32
Fotografija 3: Delavci v delovnih plaščih.....	34
Fotografija 4: Meter za krojenje.....	35
Fotografija 5: Lutka za krojenje.....	35
Fotografija 6: Šivalni stroj.....	36
Fotografija 7: Šivalni stroj.....	36
Fotografija 8: Družina ob svetem obhajilu.....	37
Fotografija 9: Moderni ženski bluzi.....	42

KAZALO PRILOG

Anketni	
vprašalnik.....	45
Vprašanja za šivilje, krojače.....	47
Vprašanja za čevljarje.....	48

POVZETEK

Z bogato dediščino našega kraja se učenci seznanjamo že v nižjih razredih osnovne šole.

Raziskovalna radovednost me je letos zanesla na področje mode oz. spoznavanja, kako so se oblačile naše babice in dedki. Z nalogo sem želela prispevati k ohranjanju kulturne dediščine v kraju in se seznaniti s kulturo oblačenja nekoč.

Raziskovalni čas sem omejila na obdobje med letoma 1945 in 1960, torej na čas otroštva in mladostništva babic in dedkov mojih vrstnikov.

Sestavila sem anketo, s katero sem želela ugotoviti, ali so bile na našem ozemlju kakšne modne posebnosti. Upala sem, da bom z njo izvedela za šivilje, krojače in čevljarje, ki so delali na našem območju v raziskovanem obdobju.

Rezultati ankete sprva niso bili nič kaj vzpodbudni, saj se je pokazalo, da oblačila Vojničanov po vojni niso imela značilnih posebnosti.

Na težave sem naletela tudi pri zbiranju literature, saj tudi te ni bilo v izobilju. Pisnih virov z zapisi o oblačilih tistega časa na območju Občine Vojnik nisem zasledila.

A raziskovala sem dalje in se osredotočila na ustne vire živečih šivilj, krojačev in čevljarjev. Z njihovo pomočjo sem se seznanjala z oblačilno kulturo Vojnika in okolice. Vse podatke sem skrbno zapisovala.

Odšla sem v Osrednjo knjižnico Celje (Domoznanski oddelek študijske knjižnice) ter iskala podatke o obrtnikih v Vojniku.

Z zbiranjem podatkov sem nadaljevala v Pokrajinskem muzeju v Celju.

Ugotovila sem, da nekih modnih posebnosti v raziskovalnem obdobju na območju Občine Vojnik ni bilo, sem se pa kljub temu seznanila z oblačilno kulturo babic in dedkov in se srečala z ostanki dediščine tudi na tem področju.

Ključne besede: dediščina, oblačila, šivilje, krojači, čevljarji

SUMMARY

One distinctive feature of our school is that pupils start to learn about the rich folklore and local heritage in the early stages of primary school.

Curiosity and wish for some research work carried me in the field of fashion. I learned the ways in which our grandparents clothed themselves. With my work I wanted to contribute to the preservation of the local cultural heritage and I also wanted to become more acquainted with the ways in which people clothed themselves.

I was studying the period between 1945 and 1960, the years of our grandparents' youth.

Through the poll I wanted to check, if there had been any fashion particularities in our area. I was hoping to learn about dressmakers, tailors and shoemakers who worked in our area in previously mentioned time span.

The results were not encouraging. They were showing that there were no fashion particularities among people in Vojnik after war.

Finding resources was a problem because the literature dealing with this topic is scarce. I did not come across any written resources about the clothes people were wearing in Vojnik in that period of time.

However, I continued my research and I focused on what dressmakers, tailors and shoemakers still know about the topic. With their help I have learned about the way people used to dress in Vojnik and I carefully noted down all information.

I have also visited the library in Celje and I have also looked for information about the craftsmen in Vojnik.

I have continued gathering the information in The Provincial Museum of Celje. I have come to a conclusion that there were no fashion particularities in previously mentioned time span, but nevertheless I got acquainted with the ways in which our grandparents dressed themselves and I have come across some cultural heritage in this particular area.

Key words: heritage, clothes, dressmakers, tailors, shoemakers.

ZAHVALA

Za pomoč pri pripravi raziskovalne naloge se zahvaljujem mentorici, gospe Simoni Žnidar, in lektorju, gospodu Alešu Kolšku.

Za pomoč pri prevajanju povzetka v angleški jezik se zahvaljujem gospodu Gregorju Rojcu.

Zahvaljujem se vsem intervjuvancem, anketirancem in strokovnim delavkam Študijskega oddelka Knjižnice v Celju in Pokrajinskega muzeja Celje.

Za pomoč pri zbiranju virov se zahvaljujem tudi duhovnikoma, gospodu Alojzu Vicmanu in gospodu Antonu Pergerju, ter upokojenemu dolgoletnemu predsedniku Turističnega društva Vojnik, gospodu Jožetu Tanšku.

1. UVOD

Danes se moda spreminja zelo hitro in posebej mladi smo tisti, ki sledimo njenim smernicam, ki nemalokrat postanejo kar naš način življenja. Radi prevzamemo vodila, ki v nas podprejo uporniškega duha. Zahteve tržišča narekujejo oblačilom uporabno vrednost, nošnjo in izbiro materialov.

Danes se celo sprašujemo, ali smo mladi sužnji modnih trendov. Od babic in dedkov poslušamo, kako je bilo včasih vse drugače, bolj preprosto in predvsem bolj zdravo.

Z raziskovalno nalogo sem se želela seznaniti s kulturo oblačenja v času otroštva in mladosti naših babic in dedkov. Da ne bi izgubila časovnega okvira, sem se odločila, da pogledam v obdobje med letoma 1945 in 1960 torej v čas po drugi svetovni vojni. Posebej sem si želela spoznati posebnosti oblačilne kulture v Vojniku v omenjenem času.

Čas, ki sem ga zajela v obravnavo, je pomemben mejnik v modi oblačenja 20. stoletja, ko sta hiter napredek in svobodomiselnost prispevala k nastajanju uporabnih oblačil.

Na začetku raziskovalnega dela sem si zastavila naslednje hipoteze:

- v omenjenem času so si ljudje največ oblačil sešili doma,
- ker so si večino oblačil in obutve izdelali doma, je imela vsaka vas vsaj enega krojača ali šiviljo in čevljarja,
- za izdelavo oblačil so največ uporabljali volno in platno, ki so si ju izdelali sami,
- bogatejši ljudje so imeli več oblačil kot manj premožni,
- v raziskovalnem obdobju so imeli ljudje manj oblačil kot danes,
- oblačila za doma in za v javnost so se razlikovala,
- obutev za doma je bila večinoma iz lesa in usnja, za v javnost pa iz usnja,
- čevlje je večini izdelal čevljar.

Raziskovalno delo sem po opredelitvi problema začela z zbiranjem in branjem literature. Na osnovi prebranega in zastavljenega problema sem oblikovala hipoteze in izbrala metode, s katerimi sem le-te želela preveriti.

Pripravila sem anonimni anketni vprašalnik in vprašanja za intervjuvance. Po izvedenih anketah in delu na terenu sem analizirala rezultate in pripravila razpravo in zaključke.

Uporabila sem naslednje raziskovalne metode:

- zbiranje virov in literature,
- študij literature,
- delo na terenu (iskanje virov, intervjuvanje, fotografiranje),
- anketiranje,
- intervjuvanje,
- analiziranje in interpretacija rezultatov.

Največ podatkov, ki sestavljajo raziskovalno nalogo, sem pridobila iz analize anket in intervjuvanjem šivilj, krojača in čevljarja, ki so delovali v raziskovalnem času in za katere sem izvedela iz anket, posameznih spisov o gospodarski dejavnosti Celja in okolice v raziskovalnem času in v razgovoru z upokojenim predsednikom Turističnega društva Vojnik.

Naloga je zanimiva, ker pokaže, da je bil raziskovalni čas resnično čas, ko moda ni izražala tako močne želje po izstopanju kot danes. Tako lahko rečem, da splošne izjave naših dedkov in babic, da je bilo včasih vsega manj in da je bilo predvsem vse bolj preprosto, držijo na raziskovalnem območju tudi za obleko in obutev.

2. TEORETIČNI DEL

2.1 Vloga oblačenja

Človek ima že od nekdaj potrebo po oblačenju. Sprva so se ljudje oblačili zato, da so pokrili golo kožo, saj so se tako zaščitili. Kasneje so z oblačili začeli nakazovati tudi razlike med spoloma. Oblačila takrat so bila preprosta in niso pretirano razkrivala ljudi. Ponekod so bile v stilu oblačenja tudi kakšne prepovedi (npr. pri ženskah hlače).

Ljudje so se začeli vpadljivo oblačiti in okraševati zaradi želje po izstopanju, kar vidimo tudi danes. Seveda pa so se ljudje po oblačilih razlikovali tudi med posameznimi skupinami, in sicer zaradi vplivov gospodarstva, politike, vere in družbenih dejavnikov.

Včasih dajo ljudje nase oblačila, ki jih celo ovirajo pri delu samo zato, ker so pač v modi. Zadnja moda se ne razlikuje pretirano od preteklih obdobj. Moda ima včasih tudi kakšne "modne norosti", ki pa so zaradi pretiravanja kmalu pozabljene.

Danes se radi oblačimo tako, da se počutimo udobno.

2.2 Opredelitev pojma »moda«

Slovar slovenskega knjižnega jezika pojem moda opredeli kot nekaj, kar je v določenem času uveljavljenega (kroji oblačil, obutve, vzorci blaga, modni dodatki) oz. izraža stanje, da kaj ustreza splošnemu okusu določenega časa. (SSKJ, 1994, str.)

Ljudje si navadno pojem moda predstavljamo kot modna oblačila znanih oblikovalcev. Toda pojem je mnogo širši, saj zajema celoten okus časa in sploh vse, kar v nekem času predstavlja določeno družbo (hrana, stanovanje, obleke). Če pa pojem moda pogledamo v ožjem smislu, gre za moderna oblačila v neki sezoni.

Po modi so se navadno razlikovali tudi ljudje. Bogatejši ljudje so kot osnovo mode izbrali prav bogastvo in potratnost.

Moda se je skozi čas veliko spreminjala in se spreminja tudi danes, saj imajo ljudje veliko željo po spremembah, kar pa daje modi moč.

Nekaj je tudi ljudi, ki se oblačijo prav nasprotno od mode, saj hočejo nekoliko izstopati iz družbe. Takšnim oblačilom pravimo, da so ekscentrična.

Ker se danes modne smernice hitro razširijo pa vsem svetu, se tudi moda spreminja hitreje, kot se je spreminjala nekoč. Kljub temu pa nekatere stvari ostajajo. Kot primer je tu oblačilo ameriških podeželanov- jeans.

Ljudje se oblačijo modno predvsem zaradi tega, da so v družbi bolj uveljavljeni. Nasploh to bolj velja za ljudi, ki živijo v mestu in radi nakupujejo izdelke znanih modnih proizvajalcev.

Še vedno pa drži pravilo, da se moda prilagaja načinu življenja in običajem ljudi.

2.3 Estetika oblačenja

Estetika oblačenja je pojem za nekaj, kar je bilo v nekem času lepo. Na estetiko oblačenja so vplivali naši predniki, saj smo to podedovali po njih. Okraševanje se je ohranilo iz preteklosti in je še danes priznana metoda, ki jo uporabljamo tako ženske kot moški. S tem želimo doseči kontrasten učinek, ki je pomemben tudi za razvoj mode.

Ljudje želimo v največji meri z oblačili zaščititi svoje telo. Ker pa si vsi želimo, da je naš videz nekaj posebnega, poskrbimo, da z oblačili, ki jih izbiramo, zakrijemo tudi nekatere svoje pomanjkljivosti. Veliko ljudi se podreja modi in oblačijo kroje, ki so moderni ter uničijo svoj osebni slog. Drugi pa se oblačijo po modi, a še vedno dodajo nekaj, kar jih loči od drugih in usklajujejo moderna oblačila s svojimi in tako dosežejo eleganco.

2.4 Kultura oblačenja skozi desetletja

Oblačila okoli leta 1800 so bila krojena preprosto, najbolj popularna barva pa je bila bela. Ženske obleke so bile spredaj odprte in oprijete, na dekolteju pa so imele različne vezenine. Od pasu, ki je bil nošen visoko pod prsmi, se je nadaljevalo krilo do tal.

Z leti so obleke dobivale vse več našitkov, pojavili so se tudi nabrani rokavi na ramenih. Tudi barve so postale bolj aktualne, za začetek bolj nežne.

Ko je prišlo obdobje romantike (1820-1840), se je krojenje preprostih oblek spremenilo v zahtevne kroje, polne volančkov, romantično širokih in večplastno krojenih kril. Po letu 1840 je bila industrija že tako razvita, da so poznali tiskano blago. Tudi krila so vedno več dobivala na širini, saj je bilo še več plasti kot prej.

Oblekam se je leta 1870 začela dodajati tudi vlečka.

Leta 1890 so obleke spet poenostavili, zgubile so svojo širino ter poudarjale žensko silhueto.

Po letu 1900 so se obleke prvič začele ravnati po glasbi. Med leti 1910-1920 so ženske obleke celo odkrile malo nog. Imele so ozke naramnice in so bile preprosto krojene.

Kmalu pa so obleke postale bolj resne, saj so na to vplivale vojne in stanje v državi. Med letoma 1940 in 1950 je visoka moda pod vplivom Nacijev v Parizu zelo trpela in vse je bil en navaden obup. Barve oblačil so bile za tisti čas mračne, kroji resni, z ničemer niso pretiravali, nosil se je preprost ženski kostim.

Okoli leta 1950 so v modo spet prišla poudarjena ramena, pas, prsi ter zelo vpadljiva krila. V šestdesetih letih so bile moderne kratke oblekice in posebni škorenjčki.

Kasneje je prišel v modo tudi jeans. Sedemdeseta leta so vsem najbolj prepoznavna po t.i. hipi stilu, v katerem so bile moderne hlače na trapez ter velika sončna očala. V osemdesetih pridejo v modo bulerji, karo vzorec ter raztrgan jeans, kmalu zatem pa še hlače na korenček in pas, visoko nad boki ali pod prsmi.

In še za konec, devetdeseta, novi čas, čas super modelov, ko je za ženske povsem normalno, da nosijo hlače.

2.5 Moda druge polovice 20. stoletja

Po drugi svetovni vojni, ko je bilo veliko pomanjkanje tekstila, so se morale ženske odpovedati elegantnim oblekam in okrasom ter se sprijazniti tudi z moškimi oblačili in čevlji.

Leta 1947 je Christian Dior predstavil novo modno kolekcijo elegantnih oblek za ženske. Reforma novega sloga se je imenovala "NEW LOOK". Obleke so poudarjale boke in prsi, tudi ramena so dobila naravno obliko, prej so bila namreč podložena z visokimi blazinicami, krila pa so bila kljub pomanjkanju tekstila dolga in široka. Nasprotje te obleke je bila ozka elegantna obleka, pod katero so ženske nosile steznik. Dame so nosile plašče, ki so bili zelo priljubljeni. Ta plašč se je imenoval toper.

V 50. letih so tovarne večinoma izdelovale obleke, ki so povezovale visoko modo s preprostim ljudstvom. Iz Amerike je prišel nov modni slog najstnikov, ki je bil zelo preprost in nezahteven. Oblačila so izdelovali iz usnja, žameta, pletenin, največ pa iz jeansa. Kot obutev so mladostnice nosile nizke čevlje, brez pet, imenovane balerinke. V tem času so bila popularna tudi pokrivala, mehke čepice, klobuki.

Moška moda je bila vedno enostavnejša. Suknjiči v tem času so imeli poudarjena ramena in širšo fazono (ovratniški del obleke, zlasti plašča, jopice). Hlače so bile najprej v ravnem kroju, kasneje pa ob robu zožene. Tudi moški so nosili klobuke. Ker so se moški večinoma ukvarjali s športom, so modni oblikovalci in tovarne izdelovali temu primerne obleke, ki so bile moškim zelo všeč. Ko so v modo prišle sprane, obledele hlače iz blue jeansa, si niti pobudniki le-teh niso mislili, da bo poseg po njih tako velik. Še danes po njih posega ogromno število ljudi in so nepogrešljivi del garderobe vsakega mladostnika pa tudi starejših ljudi.

2.6 Šivilje, krojači in čevljarji v Vojniku v raziskovalnem obdobju

Nastanek in gospodarski razvoj Vojnika v preteklosti je pogojevala ugodna prometna lega. Skozi kraj je najprej tekla starodavna alpska pot, kasneje rimska, srednjeveška in končno moderna, glavna državna cesta, Trst- Ljubljana- Gradec- Dunaj. (Orožen, Zgodovina Celja in okolice, 1971, str. 498)

Vojnik je doživel veliko izgubo zaradi gradnje Južne železnice (1846), saj je le-ta obšla Vojnik in tisti, ki so si prej kruh služili ravno zaradi te ceste, ki je vodila čez Vojnik, so si morali delo poiskati drugje. Kljub temu je število hiš in prebivalstva leto za letom naraščalo.

Središče Vojnika je bil trg, kjer so se odvijali različni sejmi - od leta 1585 so imeli pravico do dveh letnih sejmov, konec 19. in v prvi polovici 20. stoletja pa je bilo v Vojniku šest sejmov, ki so bili kramarski in živinski.

Jeseni leta 1945 se je Vojnik priključil občini Celje. Kljub temu da je imel Vojnik od takrat konkurenco v Celju, je bilo tu leta 1948 prijavljenih 13 obrtnikov.

Med zasebnimi obrati čevljarjev po vojni zasledimo na območju današnjega šolskega okoliša OŠ Vojnik dva obrata, katerega lastnika sta: Jože Fluks (Gorica-Šmartno v Rožni dolini) in Anton Jošt (Vojnik).

Med zasebnimi obrati krojačev v okolici Celja zasledimo obrat Franca Muhe (Vojnik) in Štefana Zagrušovcema (Čreskova). (povzeto po: J. Orožen, Oris sodobne zgodovine Celja in okolice, III. Del, 1980, str. 225)

Vseh zasebnih šiviljskih obratov je bilo v stari okolici Celja skupaj 13, vendar v pisnih virih nisem našla nobenega na ozemlju današnje Občine Vojnik. Za njih sem izvedela iz anket in ustnih virov.

Po vojni, v kateri sta tudi Vojnik in okolica v boju za svobodo dala velike žrtve, se je začelo obnavljati tudi obrtništvo. Obrtniki so nastajali iz vajencev, ki so na koncu učnih dob delali izpite. Obrtniki so se začeli združevati v zadruge in kasneje v obrtna podjetja in izdani so bili zakoni, ki govorijo o pogojih, ki jih morajo izpolnjevati obrtniki, in pravicah le-teh. Leta 1950 je bil sprejet republiški zakon o obrtništvu, ki je obrtna podjetja delil na državna, zadružna in zasebna. Izvajalce mnogih obrtnih poklicev so privabljal industrijska podjetja.

»Nasprotja med čevljarji in krojači na eni strani in trgovinami s čevlji in konfekcijo na drugi strani je popustilo, čevljarji in krojači so še našli delo, čeprav so se pri izdelavi

nove obutve in obleke morali nekoliko omejiti. Pesimizma niso izgubili. Sicer itak maloštevilni klobučarji in dežnikarji so prišli v še večjo stisko.« (Orožen, Oris sodobne zgodovine Celja in okolice, 1980, str. 250).

Po vojni se Vojnik zaradi bližine gospodarskega središča v Celju ni več razvijal tako hitro kot prej.

»Razvoj Celja po 2. svetovni vojni je tako Vojnik kot še nekaj krajev v okolici potisnil v ozadje; to je bil tudi eden od razlogov, da se obrtno-industrijska dejavnost tu ni mogla razvijati v večji meri...« (Vojniški svet v utripu časa, 1997, str. 124)

3. EMPIRIČNI DEL

3.1 Priprava ankete in vprašanj za šivilje, krojača in čevljarja

Anketo sem pripravila po temeljiti proučitvi literature in postavitvi hipotez. Z njo sem želela spoznati posebnosti kulture oblačenja v Vojniku v obdobju med letoma 1945 n 1960 ter izvedeti za šivilje, krojače in čevljarje v našem okolišu.

Anketa vsebuje trinajst vprašanj, od tega je pet vprašanj tipa DA/NE (4 od njih imajo možnost dopolnitve odgovora DA), pri sedmih vprašanjih sem ponudila možne odgovore in hkrati dopustila možnost dopolnjevanja lastnih odgovorov, eno vprašanje pa je odprtega tipa in so anketiranci nanj poljubno odgovarjali.

Anketa je bila anonimna, zanimala me je le starost anketiranca.

Anketo sem razdelila devetošolcem naše šole v decembru 2008.

V intervjujih sem želela kaj več izvedeti o modi raziskovalnega časa in o tem, kje so se mojstri naučili svoje obrti. Vse intervjuvance sem obiskala in na njihovih domovih fotografirala različne pripomočke in izdelke.

3.2 Vzorec anketiranih in intervjuvancev

Anketo sem razdelila med devetošolce naše šole in jih prosila, naj jo izpolnijo njihovi dedki in babice. Od 88 razdeljenih anket sem dobila vrnjenih 30. Od tega so 7 anket izpolnili moški in 23 ženske. Vzorec sicer ni velik, je pa lahko uporaben, ker so v njem zastopani vsi okoliši Občine Vojnik.

Vprašanja za intervjuje s šiviljami, krojačem in čevljarem sem sestavila potem, ko sem po analizi anket izvedela za delujoče v raziskovanem času in sem pri duhovnikih in upokojenem predsedniku Turističnega društva preverila, ali še živijo.

3.3 Obdelava anket in zapis intervjujev

Rezultate anket sem predstavila s tabelami in grafikoni.

Zapisala sem povzetke intervjujev s šiviljami, krojačem in čevljarjem.

3.4 Predstavitev pridobljenih rezultatov ankete

Na začetku ankete sem anketirance povprašala po starosti in spolu.

	Število	%
a) 45 – 50 let	3	10
b) 51 – 55 let	1	3,3
c) 56 – 60 let	1	3,3
d) 61 – 65 let	8	26,7
e) 66 – 70 let	11	36,7
f) več kot 70 let	6	20
SKUPAJ:	30	100

Tabela 1: Starost anketiranih

Večina anketiranih je bila stara nad 60 let (83,3%), kar pomeni, da so bili v raziskovanem času otroci oziroma najstniki.

	f	%
a) moški	7	23,3
b) ženski	23	76,7
SKUPAJ:	30	100

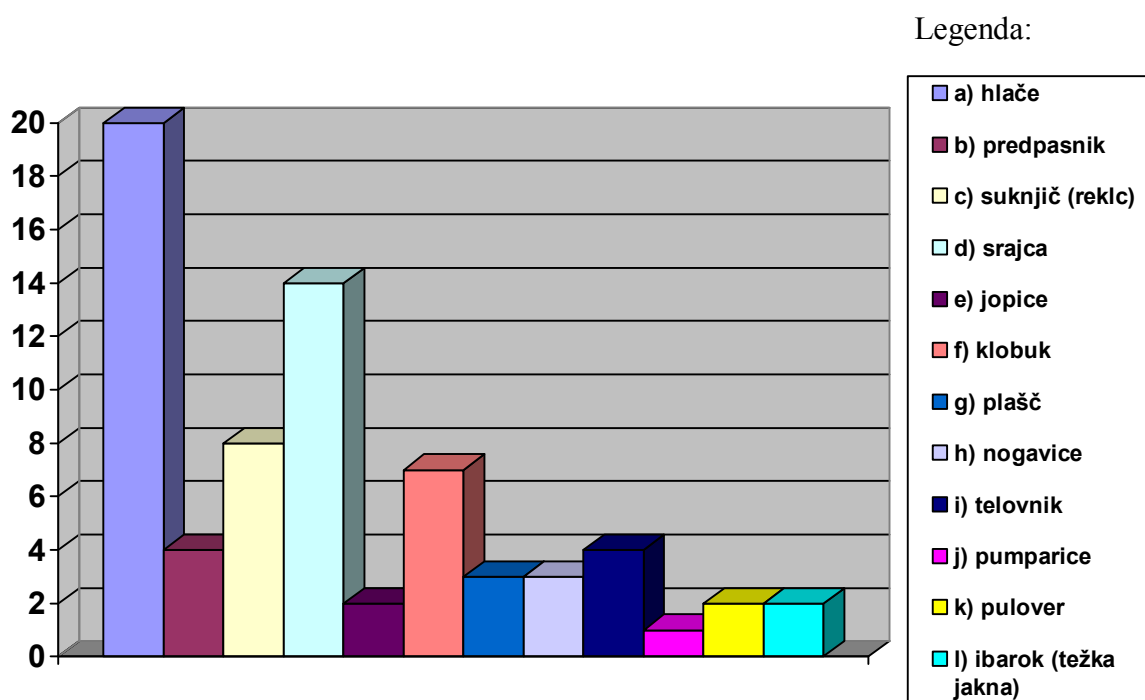
Tabela 2: Spol anketiranih

Anketo je reševalo 30 oseb, od tega je bilo 23 žensk in le 7 moških.

Prvo vprašanje, ki sem ga zastavila v anketi, je bilo »Katera oblačila so se nosila v omenjenem času?« Želela sem izvedeti, katera oblačila so nosile ženske, moški in katera otroci.

	Število	%
a) hlače	20	28,6
b) predpasnik	4	5,8
c) suknjič (reklc)	8	11,4
d) srajca	14	20
e) jopice	2	2,8
f) klobuk	7	10
g) plašč	3	4,3
h) nogavice	3	4,3
i) telovnik	4	5,8
j) pumparice	1	1,4
k) pulover	2	2,8
l) ibarok (težka jakna)	2	2,8
SKUPAJ:	70	100

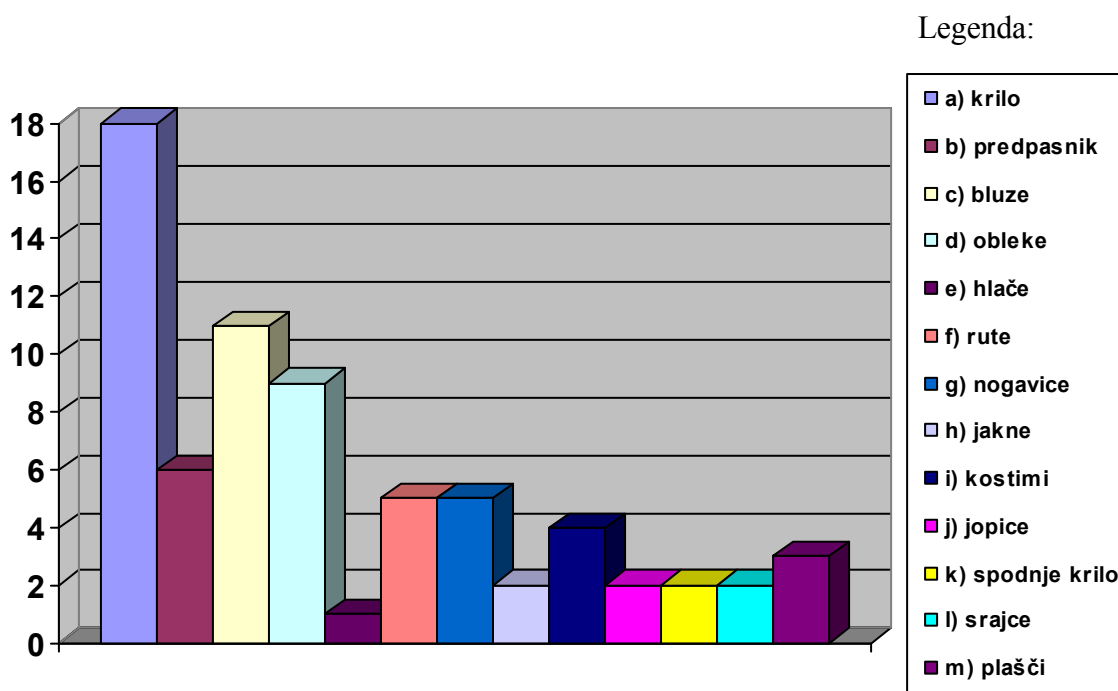
Tabela 3: Katera oblačila so v raziskovanem času nosili moški?

Grafikon 1: Oblačila, ki so jih v raziskovanem času nosili moški

	Število	%
a) krilo	18	25,8
b) predpasnik	6	8,6
c) bluze	11	15,8
d) obleke	9	12,9
e) hlače	1	1,4
f) rute	5	7,1
g) nogavice	5	7,1
h) jakne	2	2,8
i) kostimi	4	5,8
j) jopice	2	2,8
k) spodnje krilo (unterca)	2	2,8
l) srajce	2	2,8
m) plašči	3	4,3
SKUPAJ:	70	100

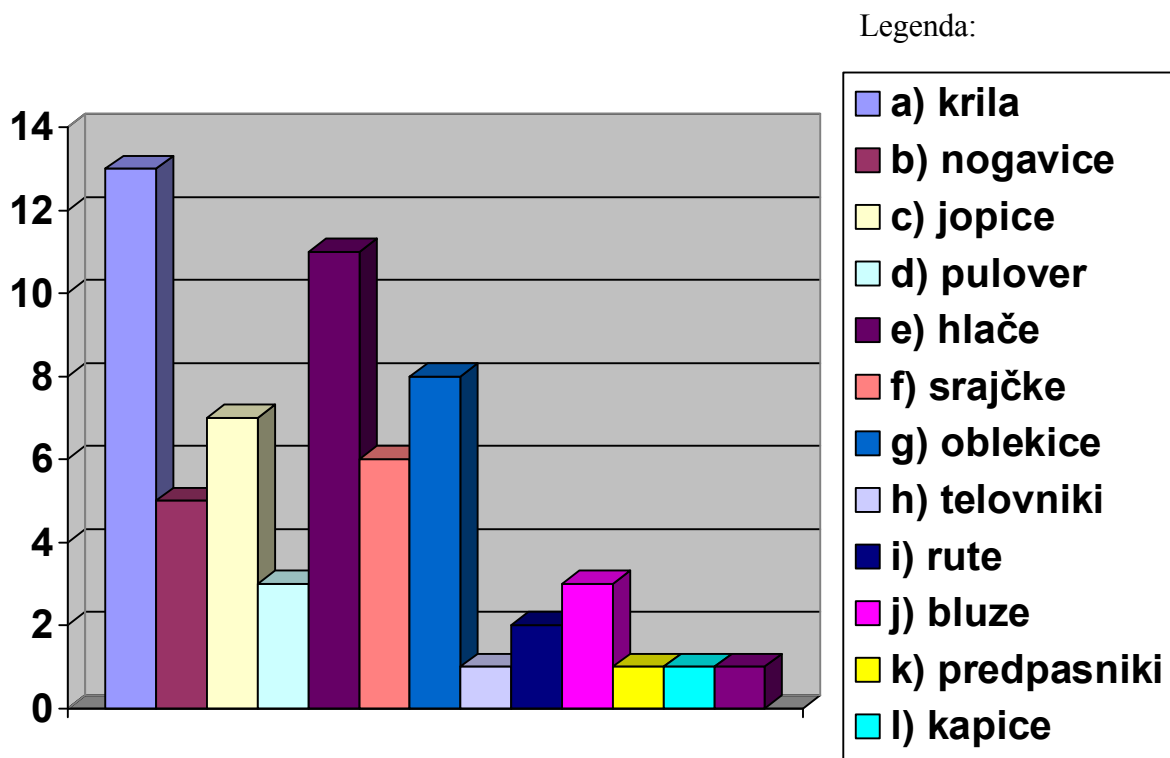
Tabela 4: Katera oblačila so v raziskovanem času nosile ženske?

Grafikon 2: Oblačila, ki so jih v raziskovanem času nosile ženske

	f	%
a) krila	13	21
b) nogavice	5	8,1
c) jopice	7	11,3
d) pullover	3	4,8
e) hlače	11	17,8
f) srajčke	6	9,7
g) oblekice	8	12,9
h) telovniki	1	1,6
i) rute	2	3,2
j) bluže	3	4,8
k) predpasniki	1	1,6
l) kapice	1	1,6
SKUPAJ:	62	100

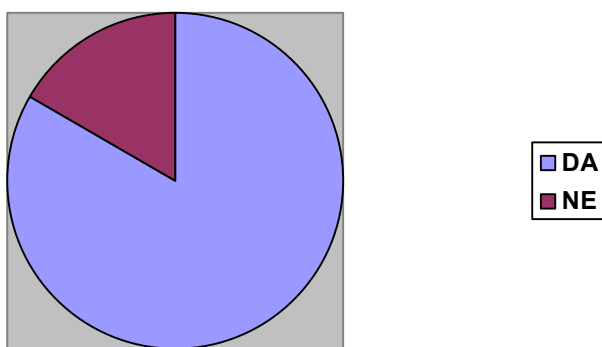
Tabela 5: Katera oblačila so v raziskovanem času nosili otroci?

Grafikon 3: Oblačila, ki so jih v raziskovanem času nosili otroci

Anketirani so povedali, da se nekatera oblačila moških in žensk niso razlikovala (jopice, srajce, predpasniki, nogavice). Ženske so večinoma nosile krila, bluze in obleke, medtem ko so bile pri moških najbolj popularne hlače in srajca. Pri otrocih so bila pri deklicah najbolj pogosta krila, pri dečkih pa hlače.

V drugem vprašanju sem želela izvedeti, ali so bili v krajih anketirancev kakšni krojači, šivilje. Spraševala sem tudi po njihovih imenih.

Grafikon 4: Ali so bili v vašem kraju kakšni krojači, šivilje?

83,3 % anketiranih je odgovorilo z DA.

Kot sem predvidela, je imela skorajda vsaka vas svojega krojača ali šiviljo, večinoma so le-ti šivali skoraj za celotno vas.

Na dopolnilno vprašanje »kateri« sem dobila naslednje odgovore:

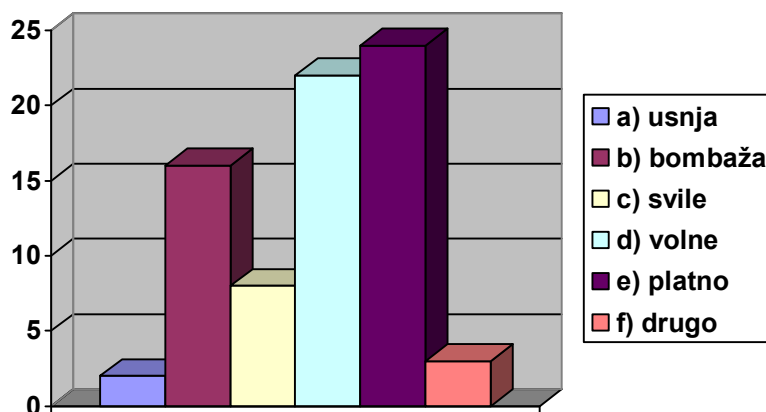
Šolski okoliš / del Občine Vojnik	Šivilje, krojači
Socka:	Osojnikova mama, Zagrušovci, Skutnik Rudi, Božnikovi
Vojnik:	Zlodej, Jošt Nada, Muha Franc, Kovač Marija, Jože Pukl, Pliberšek Marija, Jožica Lebeničnik
Nova Cerkev:	Božnik Alojz in Marija, Helena Škorjanc
Šmartno v Rožni dolini:	Apotekar Franc, Tratnik Marija, Zinka Miklavčič

Tabela 6: Šivilje in krojači v raziskovanem obdobju na območju Občine Vojnik

S pomočjo duhovnikov in upokojenega predsednika Turističnega društva Vojnik sem izvedela, kateri od naštetih šivilj in krojačev danes še živijo in z njimi opravila intervjuje.

	Število	%
a) usnja	2	2,7
b) bombaža	16	21,3
c) svile	8	10,7
d) volne	22	29,3
e) platno	24	32,1
f) drugo:		
- nylon	1	1,3
- umetna vlakna	1	1,3
- lan	1	1,3
SKUPAJ:	75	100

Legenda:

Grafikon 5: Material, iz katerega so izdelovali oblačila

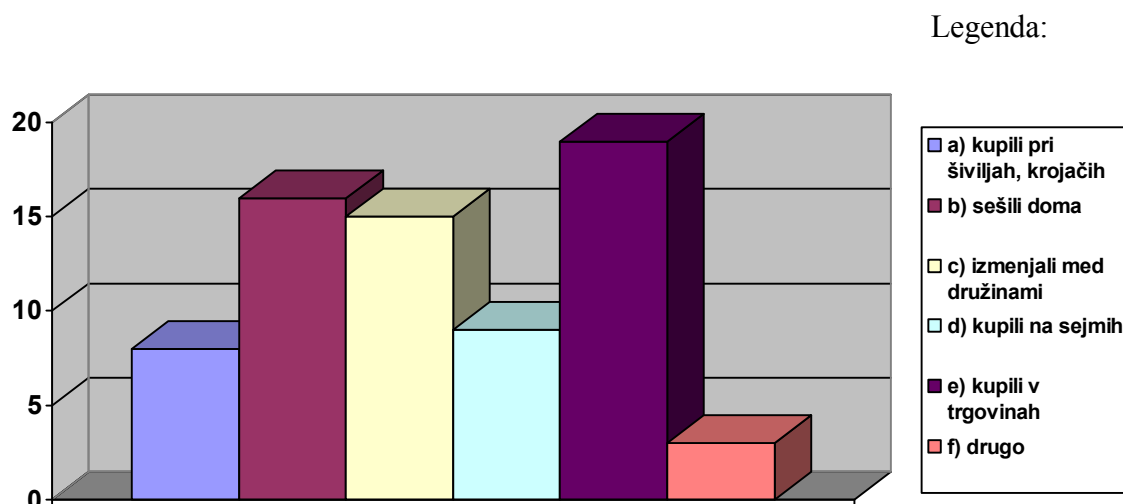
Tabela 7: Iz katerega materiala so izdelovali oblačila?

Pri izdelovanju oblačil so največ uporabljali volno in platno, kakor sem predvidevala, saj so si ju lahko izdelali doma. Volni in platnu pa sledi bombaž, verjetno zato, ker je zelo uporaben in udoben. Manj so uporabljali svilo in usnje, najmanj pa nylon, lan in umetna vlakna.

Večinoma so materiale kupovali. Če so jih kupili, so jih ponavadi kupili v trgovini (90%), redko pa tudi pri vaških prodajalcih. Kljub temu da so materiale kupovali v trgovinah, so jih veliko izdelali tudi doma.

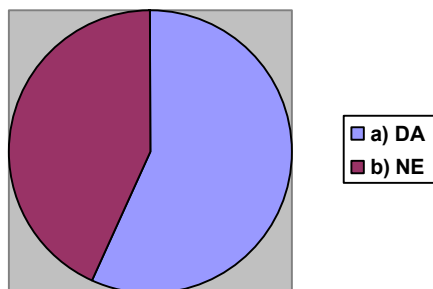
	Število	%
a) so ga kupili	24	58,5
b) izdelali sami	17	41,5
c) drugo	0	0
SKUPAJ:	41	100

Tabela 8: Kje so ta material dobili?

Grafikon 6: Kje ste dobili oblačila?

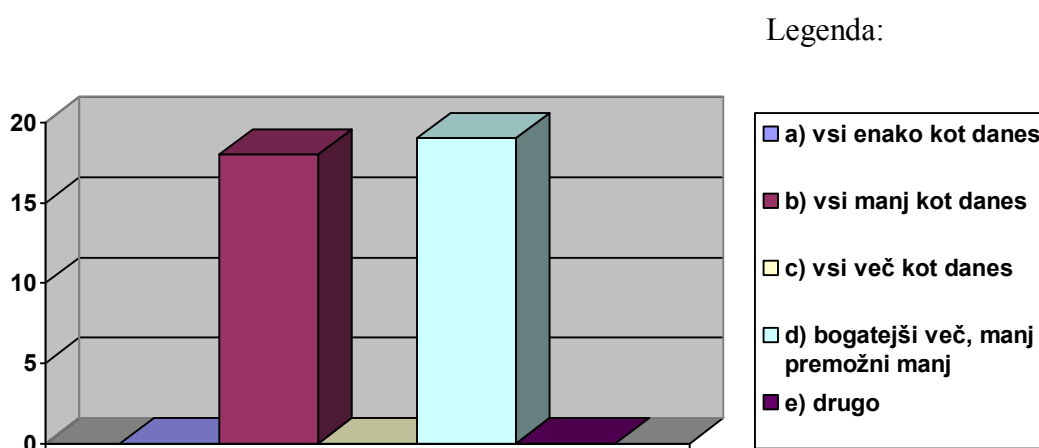
Predvidevala sem, da so oblačila po večini šivali doma, a ni bilo ravno tako, saj so jih več kupili v trgovinah, kot pa sešili doma. Izmenjavali so si jih tudi med družinami, kar me zaradi posledic vojne in časa pomanjkanja ne preseneča.

Grafikon 7: Ali so se ljudje razlikovali po oblačilih?

Večina anketiranih je odgovorila, da so se ljudje razlikovali po oblačilih (56,7%), 43,3% vprašanih pa razlik niso opazili. Tisti, ki so povedali, da so se ljudje razlikovali, so zapisali, da so se ločili bogati od manj premožnih in to predvsem v kvaliteti materialov in krojih.

Dobra polovica anketiranih meni, da so imeli bogatejši včasih več oblačil, manj premožni pa manj, ostali menijo da so imeli včasih vsi manj oblačil kot danes, kar sem tudi predvidevala.

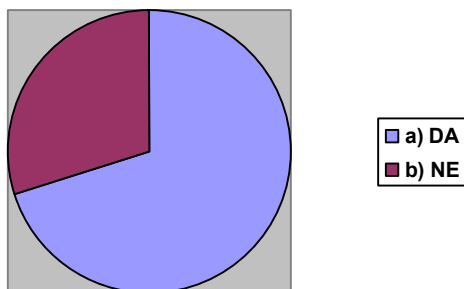
Grafikon 8: Koliko so po vašem mnenju imeli v tem času ljudje oblačil?

Skoraj vsi anketirani so doma nosili drugačna oblačila kot v javnosti, saj je le en anketirani zapisal, da so v javnosti in doma nosili ista oblačila.

	Število	%
a) DA	29	96,7
b) NE	1	3,3
SKUPAJ:	30	100

Tabela 9: Ali ste doma nosili drugačna oblačila kot v službi ali šoli?

Iz anket sem izvedela, da so se na nekaterih delovnih mestih nosile uniforme, saj je na postavljeno vprašanje 70% anketiranih odgovorilo z DA.

Grafikon 9: Ali ste na delovnih mestih nosili uniforme?

Izvedela sem, da so se uniforme nosile na več delovnih mestih kot danes oziroma da so se nosile tudi tam, kjer jih danes ne nosijo več. Tako so v uniformah delali v zdravstvu, na policiji, na železnici, v nekaterih tovarnah, v vojski, na sodišču, v gasilskih brigadah, v rudnikih, za razliko od danes pa tudi na banki, poštah in v trgovinah.

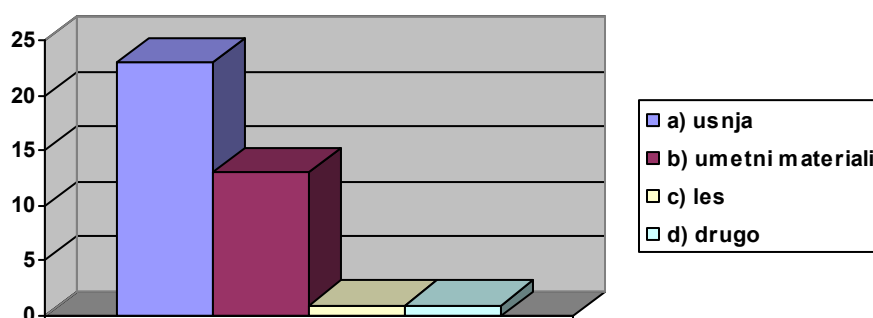
Čevlji za doma so bili največkrat iz usnja, poleti pa so hodili bosí.

Tudi čevlji za v javnost so bili večinoma narejeni iz usnja, manj jih je bilo iz umetnih materialov, najmanj pa iz lesa in platna.

	Število	%
a) usnja	21	36,8
b) lesa	12	21,1
c) hodili ste bosí	19	33,3
d) drugo:		
- umetni materiali (gumijasti škornji)	4	7
- platno	1	1,8
SKUPAJ:	57	100

Tabela 10: Iz katerega materiala so bili čevlji, ki ste jih najpogosteje nosili doma?

Legenda:

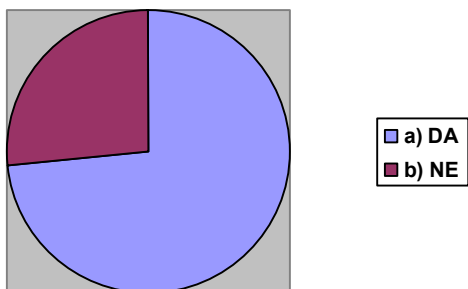
Grafikon 10: Material, iz katerega so bili čevlji, ki so jih najpogosteje nosili v javnosti

Kljub temu da sem predvidevala, da so čevlje večinoma izdelovali čevljarji, je kar polovica anketiranih odgovorila, da so jih kupili v trgovinah. Manj so jih dobili pri čevljarju ali na sejmih, najmanj pa so jih podedovali, dobili kot darilo ali jih dobili na RK.

	Število	%
a) na sejmih	6	14,3
b) v trgovinah	21	50
c) pri čevljarju	12	28,5
d) drugo:		
- podedovali	1	2,4
- kot darilo	1	2,4
- RK	1	2,4
SKUPAJ:	42	100

Tabela 11: Kje ste čevlje kupili?

Kot sem predvidevala, je večina vasi, tako kot velja za šivilje in krojače, imela tudi svojega čevljarja, saj je pritrdilno na vprašanje odgovorilo 73,3% anketiranih .

Grafikon 11: Ali je bil v vaši vasi kakšen čevljar?

Izvedela sem, da so v posameznih delih občine delovali naslednji čevljarji:

Šolski okoliš/del občine	Čevljarji
Socka:	Veranič, Sentočnik Franc
Vojnik:	Kovač, Žgajner, Minč
Nova Cerkev:	Rošer, Golčar, Kovačevič
Šmartno v Rožni dolini:	sorodniki

Tabela 12: Čevljarji v raziskovanem obdobju na območju Občine Vojnik

Na koncu ankete sem vprašala, kje so anketiranci doma, saj sem s tem vprašanjem lahko preverila, ali imam v raziskavo vključene vse okoliše Občine Vojnik.

Šolski okoliš/del občine	Število ljudi, ki so izpolnili anketo
Socka:	3
Nova Cerkev	7
Vojnik:	10
Arclin	4
Bovše	2
Šmartno v Rožni dolini:	4
SKUPAJ	30

Tabela 13: Prebivališča anketiranih ljudi

Čeprav je vzorec anketiranih majhen, je uporaben za nalogo, saj so ljudje, ki so anketo izpolnili, doma v različnih okoliših, tako da sem z anketo zajela celotno območje Občine Vojnik.

3.5 Predstavitev intervjujev

3.5.1 Intervju z gospodom Ivanom Kovačevičem, čevljarjem

Gospod Kovačevič, ki živi v Vojniku, mi je povedal, da se je za poklic čevljarja izučil v Alpini Žiri (tovarna obutve), prej pa je seveda hodil v srednjo šolo, kjer se je pri strokovnem risanju naučil tudi risanja krojev. Kasneje je odprl svojo delavnico, kjer ni nikoli imel nobenih pomočnikov, temveč je vedno delal sam. V tej delavnici še vedno dela in je zelo zadovoljen s svojim poklicem. Že od začetka je član združenja obrtnikov. Čeprav je obrti naučil še enega čevljarja, se v bližnji okolici nihče ne ukvarja s čevljarstvom.

Po drugi svetovni vojni so ženske nosile salonarje, moški so nosili nizke čevlje z visoko peto, mladi pa so po večini nosili visoke, usnjene čevlje. Čevlji so imeli usnjene podplate in so jih ljudje, kljub temu da so obstajale tudi tovarne, ki so izdelovale čevlje, naročali pri čevljarju (ročno izdelovanje). Izvedela sem, da so imeli ljudje včasih manj čevljev kot danes in da so jih kupili le takrat, ko so jih potrebovali. Ker ročno izdelani čevlji niso bili tako dragi, so si modne čevlje lahko kupili tudi manj premožni ljudje. Največkrat je gospod Kovačevič izdeloval čevlje za srednji sloj, največ povpraševanja pa je bilo po ženski obutvi. Najpogosteje je uporabljal usnje, ki ga je, kot ostale pripomočke za delo, kupil v trgovinah s čevljarskim materialom, vezalke pa so izdelali posebni stroji.

Čeprav s svojim delom ni zaslužil veliko, je bilo najmanj zaslužka januarja in februarja. Gospod Kovačevič mi je povedal tudi, da je izdeloval čevlje z ortopedskim podplatom in da je bila dostopnost materialov ugodna.

3.5.2 Intervju z gospo Pavlo Vrenko, šiviljo

Gospa Vrenko, ki živi v Novi Cerkvi, mi je povedala, da so jo šivati naučili starši in da se je risanja krojev naučila v kakšnem tečaju ali šoli. Največ oblačil je izdelovala iz platna, manj pa iz volne, saj so volnena oblačila izdelali ljudje sami doma. Največkrat je šivala suknjiče in hlače in to iz blaga, ki ji ga je prej, ko je še hodila v službo, kupil delodajalec, kasneje pa so ji ga stranke nosile same. Povedala je, da so moški nosili veliko platnenih oblačil, suknjiče, dolge jakne, ženske so nosile krila in kostime, otroci pa plašče in hlače. Material si dobil, če si imel veliko denarja, drugače si moral počakati, da si ga dobil in ga potem kupil v trgovini. Pri njej so najpogosteje kupovali ljudje srednje bogatega sloja, šivala pa je tudi vojaške uniforme ter s tem zaslužila komaj za preživetje.

Za ta leta so bila značilna oprijeta in ohlapna oblačila ter kostimi, ki jih je gospa Vrenko najmanj izdelala poleti. Bila so bila svetlejša barva, pozimi in jeseni pa temnejših barv. Vzorci so bili navadno enostavni in mirne narave. Redko so uporabljali tudi gumbe, zadrge ipd.

Fotografija 1: Poročni par v svečanem oblačilu, last: Kristina Korenjak

Manj premožni ljudje si niso mogli kupiti modnih oblek, saj so bile cene za njih previsoke.

Kroji so bili ozki in klasični, narisali so jih sami ali pa so jih dobili od drugih šivilj ali krojačev. Šivala je le za odrasle in je bila vključena med obrtnike. Gospa Vrenko je mnenja, da šivilje danes nimajo več toliko dela, saj se uvaža cenejše blago iz vzhodnih držav, zlasti Kitajske. Prav tako delo šivilje ni več cenjeno.

3. 5 .3 Intervju z gospo Faniko Selčan, šiviljo

Gospa Selčan, ki živi v Vojniku, je povedala, da se je šivati naučila pri šiviljski mojstrici Karlini Gorišek v Krški vasi. Največkrat so uporabljali »klot« za predpasnike, saten za ženska oblačila, perilo pa je bilo iz platna. Manj so uporabljali lan (brisače, rjuhe). Te materiale so dobili v trgovinah v Avstriji in Sloveniji.

Fotografija 2: Mladi ženski v poletnih oblačilih, last: Kristina Korenjak

Gospa Selčan je največkrat šivala predpasnike, bluze in krila, pri njej pa je kupoval manj premožni sloj. Največ zaslužka je bilo jeseni, najmanj pa poleti.

Za tiste čase je zaslužila bolj malo denarja pa tudi manj premožni si niso morali kupiti veliko modnih oblek.

Moški so največ nosili suknjiče, hlače in telovnike, ženske so nosile rute, visoke čevlje in krila, otroci pa so nosili srajčke. Kroje so izdelovale domače šivilje (po meri) in podjetja, bili pa so podobni današnjim. Barve oblačil so bile umirjene in jih niso pogosto menjavali, vzorci pa so bili črtasti, rožasti in gladki. Dostopnost blaga ni bila velika, uporabljali pa so tudi trakove in gumbe, ki so jih dobili v trgovini, manj so

uporabljali zadrge. Če so bile kakšne razlike med oblačili, so bile navadno med premožnejšimi in manj premožnejšimi sloji.

Šivala je tudi za otroke, z modnimi smernicami pa se je seznanjala v revijah. Čeprav je nehala delati v tovarni že leta 1986, kjer je delala 32 let, še naprej šiva, saj je izučena šivilja.

Pravi, da so imeli ljudje včasih manj oblačil kot danes, čeprav so bile šivilje tako zaposlene kot sedaj, saj vsak kroj ne pristaja vsakemu. Gospa Selčan je bila tako kot ostali, ki so ji pomagali, vključena med obrtnike.

3.5.4 Intervju z gospo Jožico Lebeničnik, šiviljo

Gospa Lebeničnik, ki živi v Vojniku, mi je povedala, da se je šivati naučila v zasebni delavnici in je kasneje tudi ona učila šivati druge. Delala je v delavnici, kasneje pa tudi doma, kjer za sorodnike dela še danes.

Bila je vključena med obrtnike, šivala pa je predvsem za odrasle in otroke premožnih ljudi, ki so imeli dovolj denarja, da so tudi otrokom dali sešiti lepe obleke, drugače pa so otroci manj premožnih ljudi nosili obleke iz starih vojaških odej in uniform.

Pripomočke za delo in blago so ljudje kupovali v trgovinah, kakšen pripomoček je izdelal tudi mojster v delavnici. Največkrat so pri delu uporabljali kangarn, diolen in lan, manj pa svilo in druge materiale, ki se danes več uporabljajo.

Moški so takrat nosili moške obleke, ženske so nosile krila, bluže in obleke, fantki so nosili večinoma hlače, deklice pa podobna oblačila kot ženske (krilca, bluzice, oblekice). Gospa je mnenja, da so bile plače razmeroma nizke in so začele naraščati šele proti letu 1975, a so kasneje spet padle.

Fotografija 3: Delavci v delovnih plaščih, last: Kristina Korenjak

Šivala je tudi uniforme za delavce in vojaške uniforme. Preprosto prebivalstvo si ni moglo kupiti oblek, ki so bile modne, saj so bile cene za njih previsoke. Tudi blaga ni bilo veliko na izbiro, kroji pa so bili klasični podobni današnjim. Vzorci so bili črtasti ali karirasti, popularen pa je bil tudi ribji vzorec. Veliko so uporabljali gumbe, manj pa zadrge. Šivalne stroje in ostale pripomočke so v Slovenijo uvažali iz tujine, pri nas sta bili podjetji Signer in Bagat, ki sta imeli na razpolago pripomočke za šivanje. Ljudje so imeli takrat manj oblek, kot jih imajo danes, šivilje danes pa so še vseeno tako zaposlene kot nekoč. Pravi, da je imela takrat, ko je bila zaposlena v tovarni, več dela kot takrat, ko je šivala doma.

3.5.5 Intervju z gospodom Jožetom Puklom, krojačem

Gospod Pukl, ki živi v Arclinu, se je šivati naučil v Vojniku, v krojaški zadrugi in to zelo kmalu, saj je bil tudi njegov oče krojač.

Čeprav danes ne šiva več, ima doma delavnico, v kateri so trije šivalni stroji in ostali pripomočki za delo.

Ima tudi še veliko krojev, ki jih je izdelal sam, saj se je risanja krojev naučil v strokovni šoli. V preteklosti je šival večinoma moške obleke v sivi, modri ali črni barvi. Največkrat je uporabljal kangarn in štruks, iz katerega je izdeloval delovne obleke. Večino blaga je kupil v Celju v trgovinah Strmecki in Volna, kangarn pa je kupoval v Krapini.

Fotografija 4: Meter za krojenje, last: J. Pukl, fotografirala: Amadeja Belej

Gospod je mnenja, da je bila včasih boljša kvaliteta blaga kot danes in da je bilo blago za tiste čase drago. Pri njem so večinoma kupovali delavci, zaslužek pa je bil kljub temu dober za preživetje.

Fotografija 5: Lutka za krojenje, last: J. Pukl, fotografirala: Amadeja Belej

Veliko je tudi uporabljal razne dodatke, kot so gumbi in zadrge.

Ljudje so si nove obleke kupovali za pomembne priložnosti, kot so poroke ipd. Sam ni bil vključen med obrtnike, njegov oče pa. Ko je oče še delal, mu je gospod Jože pri delu pomagal, kasneje pa se je zaposlil v tovarni Toper v Celju. Pravi, da šivilje danes nimajo več toliko dela, saj ljudje v trgovinah veliko ceneje kupijo oblačila, kot pa da bi jih izdelal krojač ali šivilja.

Fotografija 6: Šivalni stroj, last: Jože Pukl, fotografirala: Amadeja Belej

Fotografija 7: Šivalni stroj, last: J. Pukl, fotografirala: Amadeja Belej

3.5.6 Intervju z gospodom Francem Apotekarjem, sinom Vinka Apotakarja, krojača

Gospod Apotekar, ki je živel v Šmartnem v Rožni dolini, se je šivanja naučil v obrtni šoli in že med vojno šival partizanske plašče iz težkega, trpežnega blaga, klota. Bil je član obrtnikov in je imel veliko dela.

Po vojni je večinoma šival iz lana in bombaža, najmanj pa se je uporabljal žamet. Laneno blago so ljudje običajno delali doma, drugo pa so kupili. Takšna trgovina je bila trgovina Strmecki v Celju, kjer si lahko kupil tudi kakšne dodatke, kot npr. gumbe, zadrge, podloge, sukanec.

Za moške je šival hlače in suknjiče, za ženske pa krila, predpasnike in srajce.

Razlike med bogatejšimi in manj premožnimi ljudmi so bile že pri izbiri materiala, saj so bogatejši imeli obleke iz boljšega materiala, ki je imelo vzorce. Bogatejši so svoji garderobi dodali klobuke, rokavice. Bogatejši so imeli plašče, manj premožni pa suknjiče.

Fotografija 8: Družina ob svetem obhajilu, last: Kristina Korenjak

Običajno so si ljudje dali šivati oblačila za kakšne posebne priložnosti (poroka, krst, birma), več jeseni in pozimi, manj pa poleti.

Kroje so si krojači in šivilje naredili sami, včasih so jih med sabo tudi zamenjali.

4. RAZPRAVA

Raziskovani čas je pomenil za ljudi na eni strani čas pomanjkanja zaradi posledic vojne in na drugi strani čas želja po napredku na vseh področjih.

Klub temu da sem od starejših ljudi doslej poslušala, kako so si vse večinoma izdelali sami in sem na osnovi tega postavila hipotezo, da so si v raziskovanem času ljudje največ oblačil sešili doma, te hipoteze ne morem potrditi.

Večina vprašanih je povedala, da so si oblačila kupili v trgovinah. Ker pa ponudba v trgovinah ni bila tako pestra kot danes, ko lahko ljudje ne glede na različne posebnosti postave dobimo oblačila zase, so šivilje in krojači imeli veliko dela.

Drugo hipotezo, da so si večino oblačil in obutve izdelali doma in je imela vsaka vas svojega krojača, šiviljo in čevljarja, lahko potrdim, saj je na vprašanje v anketi 83,3% vprašanih odgovorilo pritrdilno za šivilje in krojače in 73,3% za čevljarje.

Tudi tretjo hipotezo, da so za izdelovanje oblačil v raziskovanem času največ uporabljali volno in platno, lahko potrdimo, saj sta bila ta dva materiala med anketiranimi izbrana največkrat. Šivilje in krojači so povedali, da je bilo v uporabi dosti zelo trpežnega materiala, kot je npr. klot.

V četrti hipotezi sem domnevala, da so imeli bogatejši ljudje več oblačil kot manj premožni. Hipotezo lahko na osnovi odgovorov anketiranih potrdim, ugotovim pa tudi, da so imeli vsi ljudje manj oblačil kot danes (s tem potrdim peto hipotezo), bogatejši pa so imeli poleg tega več modnih dodatkov in oblačila iz boljših materialov.

Šesto hipotezo, da so se oblačila za doma in za v javnost razlikovala, lahko potrdim in razumem kot posledico tega, da je bilo oblačil manj in so se tako tudi bolj čuvala oblačila za v javnost.

Sedmo hipotezo, da je bila obutev za doma večinoma iz lesa in usnja, za v javnost pa iz usnja, lahko potrdim deloma, saj je 36,8 anketiranih odgovorilo, da je bila obutev

za doma iz usnja in 21,1% da je bila le-ta iz lesa. Sklepam, da je bila obutev za hladnejši del leta bolj trpežna in toplejša, torej iz usnja, obutev za toplejši del leta pa lahkotnejša in lažja za obuvanje (npr. lesene cikle). Veliko anketiranih in čevljar pa so povedali, da so v toplejših mesecih hodili bos (zlasti otroci). Obutev za v javnost je bila večinoma iz usnja.

Hipoteze, da je večino čevljev ljudem izdelal čevljar, glede na odgovore anketiranih ne morem potrditi. V intervjuju s čevljarjem sem izvedela, da so si čevlje pri čevljarju večinoma dali izdelati preprostejši ljudje.

5. ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi sem želela podrobneje spoznati oblačila naših dedkov in babic v času njihovega otroštva oz. mladosti. Pisnih virov, iz katerih bi se lahko poučila o oblačilih tistega časa, nisem zasledila, saj sem v literaturi našla samo opise značilnosti oblačil za posamezna območja Slovenije. Pri spoznavanju značilnosti sem se zato uprla na rezultate ankete in ustne vire.

V raziskovalni nalogi ugotavljam, da nekih posebnosti glede krojev, izbire materialov, dodatkov in ponudbe oblačil na območju Občine Vojnik v raziskovanem času ni bilo. Kot posledica vojnega časa so se pri izdelovanju oblačil še veliko uporabljali težki, trpežni materiali (tudi stari vojaški plašči) in materiali, ki so jih ljudje izdelali doma (platno, volna).

Pomanjkanje tekstila in dodatkov za šivanje je narekovalo preproste kroje.

Kmalu po vojni so se začeli pojavljati modni oblikovalci, ki so predstavljali novi slog t.i. »new look« oblačila. Ko so se razmere počasi začele izboljševati, so se ljudje tudi v oblačenju začeli zgledovati po visoki modi. To je še posebej veljalo za mlade, na katere je močno vplival ameriški stil najstnikov (jeans, usnje, pletenine) in stil znanih filmskih zvezdnikov.

Osnovna oblačila moških so bile hlače, srajca in suknjič ali »ibarok«.. Pogosto so nosili še brezrokavnike in klobuke. Pri ženskah so prevladovala dolga krila z »untarcami« ali spodnjimi krili in bluže, nekaj manj je oblek in kostimov. Oblačila otrok se ne razlikujejo dosti od oblačil odraslih, punčke so nosile krila in srajčke, fantje pa hlače in srajce z brezrokavniki. Hlačne nogavice so pletle pletilje. Fantje so poleti nosili srajčke s kratkimi rokavi in kratke hlače. Za mlada dekleta so bile moderne plesirke in kostimi.

Fotografija 9 : Moderni ženski bluzi, last: P. Vrenko, fotografirala: Nina Majcen

Osnovno vodilo nakupa oblačil je bila uporabnost in nošnja, za nakup so se ljudje odločali, ko so novo oblačilo potrebovali. Tako se je najmanj oblačil potrebovalo v poletnih mesecih, največ pa v hladnem delu leta. Šivilje, krojači in čevljarji so imeli največ dela jeseni, najmanj pa v poletnih mesecih. Vzorci blaga so bili preprosti, barva pa poleti sicer svetlejša, v splošnem pa so prevladovale temnejše barve in preprosti vzorci in kroji oblačil.

Kroje so izdelovali šivilje in krojači sami in se pri tem prilagajali potrebam strank. Bogatejši ljudje so imeli več oblačil, ki so bila iz boljšega materiala. Nosili so tudi več modnih dodatkov kot preprostejši ljudje. Za razliko od oblačil so si čevlje preprostejši ljudje raje dali izdelati pri čevljarju, ker je bilo to zanje ceneje.

Tudi čevljarji so si kroje in veliko pripomočkov za delo naredili sami.

Iz intervjujev sem izvedela, da so se šivanja, krojenja in čevljarske obrti mojstri večinoma naučili od svojih prednikov ali v obrtnih šolah oz. krožkih.

6. TERMINOLOŠKI SLOVAR

- klot= debelo platno, iz katerega so včasih izdelovali plašče, zaščitna oblačila
- kangarn= blago za ženske kostime in moške obleke
- štruks=rebrasta bombažna ali volnena tkanina za moške hlače
- unterca = spodnje krilo (unter po nemško = spodaj)
- kleterce = jopica
- pumparice = hlače, ki imajo pod kolenom stisnjeno hlačnico
- firtoh = predpasnik
- rekc = suknjič
- štramplici = debelejšie nogavice
- zokne = nogavice
- sviter = pullover
- ibarok = težka jakna – debelo blago
- gojzerji = višji, pohodni čevlji
- Christian Dior = modni oblikovalec, ki je močno vplival na modo po vojni
- James Dean = igralec, vzornik mladostnikov v 50. letih
- New Look = nov modni slog, ki ga je leta 1947 predstavil Dior, poudarja ožino pasu
- moda teenagerjev = moda mladostnikov, vpliv iz Amerike (1950)
- toper = kratek ženski plašč
- femina = kreacija Christiana Diorja ~ večerna obleka (široko krilo, ozek pas)
- Herren Journal = kreator za moške ~ suknjiči (50. leta)

7. LITERATURA IN VIRI

1. Baš, Franjo: Ljudje in ljudske kulture v spodnji severovzhodni Sloveniji, čitalniško gradivo, posebni izvod kongresa folkloristov Jugoslavije v Varaždinu, 1957, Zagreb 1959 od str. 47 do str. 62
2. Ditz, Marta: Oblačilni videz skozi stoletja, učbenik za srednje tekstilne šole, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 1998.
3. Krašovec Pogorelčnik, Mateja: Estetika oblačenja, Založništvo Pozoj, Velenje, 1997.
4. O'hara, Geogina.: Enciklopedija mode, Ljubljana, 1994.
5. Orožen, Janko: Zgodovina obrti v Celju in severovzhodni Sloveniji, Celje, 1971.
6. Orožen, Janko: Zgodovina Celja in okolice, II, del, Celje, 1974.
7. Orožen, Janko: Oris sodobne zgodovine Celja in okolice, III. del, Celje, 1980.
8. Sam, Anej: Oblačenje in moda, Jasa 2006.
9. Sore, Anton: Razvoj obrtne dejavnosti v celjski občini po drugi svetovni vojni, v: Celjski zbornik, 1968, str. 35.
10. Vrišer, dr.S.: Tristo let mode na Slovenskem, Maribor, 1965.
11. Vurcer in drugi: Vojnik v mejnikih časa, Turistično društvo Vojnik, 1985.
12. Slovensko narodno izročilo, Lexis d.o.o., Kranj, 1993, urednik: Pavlin, Darko in Kunaver, Dušica..
13. Slovar slovenskega knjižnega jezika, DZS, Ljubljana, 1994.
7. Vojniški svet v utripu časa: zbornik ob stoletnici vojniške župnijske cerkve (1896 – 1899) / [uredil Bogdan Kolar]. –Vojnik : Občine : Župnija : Turistično društvo, 1997

Ustni viri:

1. Čevljar, gospod Ivan Kovačevič, Vojnik
2. Krojač, gospod Pukl Jože (Arclin), gospod Franc Apotekar (Šmartno v Rožni dolini)
3. Šivilje: gospa Pavla Vrenko (Nova Cerkev), gospa Fanika Selčan (Vojnik), gospa Jožica Lebeničnik (Vojnik),
4. Upokojeni predsednik Turističnega društva Vojnik, gospod Jože Tanšek
5. Župnik, gospod Anton Perger
6. Župnik, gospod Alojz Vicman

ANKETNI VPRAŠALNIK

Sem Amadeja Belej, učenka Osnovne šole Vojnik in sem se v letošnjem šolskem letu odločila narediti raziskovalno nalogo z naslovom Oblačila dedkov in babic.

Prosim Vas, da odgovorite na anonimni vprašalnik, saj mi boste tako pripomogli k lažji izvedbi raziskovalne naloge.

Prosim Vas tudi, da se pri tem opredelite na čas med letoma 1945 in 1960. Pri vprašanih, ki imajo eno možnost odgovora DRUGO, Vas prosim, da zapišete svoj odgovor, torej odgovor, ki ga niste našli med mojimi ponudbami.

Starost:

- a) 45 - 50 let
b) 51 - 55 let
c) 56 - 60 let
d) 61 – 65 let
e) 66 – 70 let
f) več kot 70 let (Koliko? _____)

Spol: a) moški b) ženski

1. Katera oblačila so v omenjenem času nosili:

a) moški: _____

b) ženske: _____

c) otroci: _____

2. Ali so bili v vašem okolju kakšni krojači, šivilje?

- a) DA
b) NE

Če da, kateri?

3. Iz katerega materiala so izdelovali oblačila?

- a) usnja
b) bombaža
c) svile
d) volne
e) drugo: _____

4. Kje so ta material dobili?

- a) so ga kupili
b) izdelali sami (volna, platno)
c) drugo: _____

5. Kje ste dobili oblačila?

- a) kupili pri šiviljah, krojačih
b) sešili doma
c) izmenjali med družinami
d) kupili na sejnih
e) kupili v trgovinah
f) drugo: _____

6. Ali so se ljudje zelo razlikovali po oblačilih?

- a) DA
- b) NE

Če da, kako?

7. Koliko so po vašem mnenju imeli v tem času ljudje oblačil?

- a) vsi enako kot danes
- b) vsi manj kot danes
- c) vsi več kot danes
- d) bogatejši več, manj premožni manj

8. Ali ste doma nosili drugačna oblačila kot v službi ali šoli?

- a) DA
- b) NE

9. Ste na delovnih mestih nosili uniforme?

- a) DA
- b) NE

Na katerih delovnih mestih so se nosile uniforme? _____

10. Iz katerega materiala so bili čevlji, ki ste jih najpogosteje nosili doma?

- a) usnja
- b) lesa
- c) hodili ste bos
- d) drugo: _____

11. Iz katerega materiala so bili čevlji, ki ste jih najpogosteje nosili v javnosti (za v službo, cerkev ipd.)?

- a) usnja
- b) umetni materiali
- c) les
- d) drugo: _____

12. Kje ste čevlje kupili?

- a) na sejnih
- b) v trgovinah
- c) pri čevljarju
- d) drugo: _____

13. Ali je bil v vaši vasi kakšen čevljar?

- a) DA
- b) NE

Kateri? _____

To bi bilo vse. Hvala, da ste si vzeli čas in rešili anketo.

VPRAŠANJA ZA ŠIVILJO

1. Katera so bila značilna oblačila po 2. svetovni vojni?
2. Kakšni kroji so se nosili?
3. Katere so bile najmodernejše barve, vzorci?
4. Iz katerega materiala ste izdelovali obleke? Katero blago ste uporabljali največkrat in katero manjkraj?
5. Kakšni sta bili dostopnost in ponudba blaga?
6. Kje so ljudje dobili ta material (so ga kupili ali izdelali sami)? Ali ste tudi sami kupovali blago, iz katerega ste šivali za stranke?
7. So se ljudje zelo razlikovali po oblačilih (premožni, revni)? Kako?
8. So si lahko tudi manj premožni ljudje kupili obleke, ki so bile modne, ali so bile cene za njih previsoke?
9. Za kakšne priložnosti so si ljudje kupili novo oblačilo? V katerem letnem času ste izdelali najmanj oblačil in v katerem največ?
 10. Kje ste šivilje in krojači dobili kroje?
 11. Ali se je veliko uporabljalo raznih dodatkov, kot so gumbi, zadrge ipd.?
 12. Kje ste kupili gumbe, zadrge, podloge ipd.?
 13. Kje ste se seznanjali z modnimi smernicami?
 14. Ali ste šivali le za odrasle ali tudi za otroke?
 15. Ali ste šivali tudi kakšne uniforme?
 16. Kje ste se naučili šivati?
 17. Ali ste bili vključeni med obrtnike?
 18. Kdaj ste prenehali šivati oz. ali šivate še danes in za koga?
 19. Ali imajo po vašem mnenju šivilje še danes toliko dela kot po vojni? Zakaj?
 20. Kje ste kupovali šivalne stroje, igle, sukanec in ostale pripomočke?
 21. Ali so imeli po vašem mnenju včasih ljudje več/manj oblačil?
 22. Ali ste šivanja naučili še koga?
 23. Ali imate kakšno fotografijo, ki prikazuje povojno modo, vas kot šiviljo-pri delu ipd?
 24. Imate morda še kakšen kraj ali zanimiv kos oblačila iz povojnega časa?
 25. Ali ste imeli nekoč veliko dela? Vam je kdo pomagal?
 26. Ali ste za tiste čase s svojim delom zaslužili veliko ali malo denarja?

VPRAŠANJA ZA ČEVLJARJA

1. Kje ste se izučili za čevljarja?
2. Kakšno obutev so nosili mladi po 2. svetovni vojni?
3. Iz kakšnega materiala? Kateri material ste največkrat uporabljali? Kakšna je bila dostopnost materiala?
4. Kje ste kupovali material za izdelavo čevljev?
5. Kje ste dobili kroje?
6. Kakšne čevlje so nosili moški, ženske, otroci?
7. Kdo je izdelal oz. kje ste dobili vezalke?
8. Kakšni so bili podplati čevljev, ki ste jih izdelali?
9. Kje so po vojni ljudje večinoma kupovali čevlje?
10. Kdaj so ljudje prišli k čevljarju nekoč in kdaj danes?
11. Ali še delate kot čevljar? Če ne, zakaj ne?
12. Ali poznate v bližini še kakšnega čevljarja?
13. S katerimi težavami se je spopadal čevljar po vojni?
14. Kako so bili po vojni obuti otroci?
15. Ali so imeli po vašem mnenju včasih ljudje več/manj čevljev?
16. Kateri sloj prebivalstva je največkrat kupoval pri vas?
17. Ali so se čevlji, ki ste jih izdelali za premožnejše razlikovali od tistih, ki ste jih izdelali za manj premožne?
18. Ali ste izdelovali tudi čevlje z ortopedskim podplatom?
19. Kje ste kupovali pripomočke za delo?
20. Ali ste bili v združenju obrtnikov?
21. Ali ste obrti naučili še koga?
22. V katerem letnem času ste izdelali največ in v katerem najmanj čevljev?
23. Ali imate kakšno fotografijo, na kateri so kakšni vaši izdelki, vi pri del ipd.?
24. Ali ste imeli nekoč veliko dela? Vam je kdo pomagal?